

Šrámek, Jiří

Dicționar de termeni literari

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1978-1979, vol. 27-28, iss. D25-26, pp. 154-155

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108469>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

etwas zahlreicher sein können. (Die wenigsten Leser werden ohne Hilfsmittel imstande sein, das griechische Zitat Bd. 12, S. 199 zu verstehen.) Die Angaben zu den registrierten Personen könnten in einigen Fällen vervollständigt werden. (So ist mit Berenhorst [Bd. 9, S. 442] der Militärschriftsteller Georg Heinrich v. B., 1733–1814, gemeint; Alexander Daveson [Bd. 9, S. 445], der sich später als Journalist Karl Julius Lange nannte, lebte 1755–1813; Redlich [Bd. 9, S. 458] ist der Mitherausgeber der Suphan-schen Herderausgabe Carl R.; Ulrike von Kleist [Bd. 10, S. 678] starb 1849; Köckeritz [ebd.] wurde 1762 geboren; die Vornamen und Daten zu Gersdorff [Bd. 11, S. 594] sind Ernst Christian August, 1781–1852.)

Heinz Härtl

Dicționar de termeni literari

(București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, 493 stran).

Otázky literárněvědné terminologie jsou nutně předmětem stálého zájmu literárních badatelů. Mezi publikacemi, které jsou věnovány této problematice, zaujímá zvláštní místo různým způsobem pojaté slovníky literárních termínů.

Slovník literárních termínů, který vyšel pěti bukurešťského Ústavu dějin a teorie literatury Gh. Călinesca v nakladatelství Rumunské akademie věd, je dílem početného autorského kolektivu. Pod vedením pořadatele Al. Săndulesca na tomto díle spolupracovali (v abecedním pořádku) M. Angelescu, M. Apolzan, N. Balotă, Zoe Dumitrescu-Bușulenga Gh. Ceașescu, M. Duță, R. Hîncu, A. Mitescu, G. Muntean, M. Novicov, D. Pillat, R. Sorescu, M. Vasile, I. Verzea a M. Vornicu. Konečnou revizi provedli Gh. Ceașescu, V. Mihăilă, R. Sorescu a M. Vornicu.

Iniciátorem *Slovníku* byl zesnulý literární teoretik a kritik Vladimír Streinu. Usiloval již delší dobu o vydání slovníku, který by obsahoval nejdůležitější a nejčastěji používané pojmy z oblasti teorie literární historie a literární kritiky v Rumunsku i v zahraničí. Streinovou smrtí však došlo k zásadní změně původní koncepce úvažovaného díla. Od esejistického přístupu, který razil Streinu a jenž nutně předpokládal vyhraněné osobní zpracování jednotlivých hesel jejich autory, se přešlo k jednotnému systému zpracování hesel, založenému na popisu a vysvětlení příslušného pojmu, bez zabíhání do hlubší problematiky. Ve shodě s tímto pojetím je u každého hesla nejdříve udána etymologie slova, potom následují vlastní definice a různé používané významy daného pojmu. Někdy je připojena také poznámka o jeho historii a frekvenci. Příklady používané při vysvětlování pojmů obecného rázu jsou voleny téměř stejnou měrou z literatury rumunské a světové, především evropské. U zahraničních literatur je kladen velký důraz na oblast románskou, zejména na francouzskou literaturu. Značná pozornost je však věnována také problematice slovanckých literatur, na prvním místě ruské.

Autoři se zaměřili zcela programově na pojmy výhradně literární a zásadně se vyhnuli zařazení pojmů estetických. Marně bychom proto hledali ve *Slovníku* hesla jako *umění*, *estetika*, nebo *vkus*. Naproti tomu se tu však setkáme s termíny jako *umění pro umění*, *absurdita*, *komika*, *tragika*, *humor*, *tróně*, *obsah a forma*, tedy s takovými obecnými pojmy, které mají k problematice literární vědy zcela specifický vztah.

Slovník literárních termínů obsahuje přes 550 hesel, která můžeme rozdělit do 12 základních skupin. Tyto skupiny tvoří 1. základní literární pojmy (například *literatura*, *poezie*, *próza*, *styl*, *stylistika*, *žánr*, *básnický jazyk*, *literární kritika*, *literární proud* atd.), 2. pojmy, které se vztahují ke struktuře literárního díla (*kompozice*, *fabulace*, *motiv*, *zápletka*, *děj*, *obraz*, *postava*, *monolog*, *dialog*, *konflikt*, *jeďnání*), 3. pojmy, které se týkají společenského nebo národního charakteru literárního díla (*lidový charakter*, *národní specifitnost*, *přístupnost*, *bojovnost*, *straníckost*), 4. pojmy, které souvisí s tvůrčím procesem (*invence*, *typizace*, *objektivizace*, *fikce*, *fantazie*), 5. názvy literárních směrů (*klasicismus*, *osvícenství*, *romantismus*, *realismus*, *naturalismus*, *symbolismus*, *expresionismus*, *surrealismus*), 6. základní pojmy poetiky (*lyrika*, *epika*, *dramatika*), 7. literární žánry (*balada*, *bajka*, *epopej*, *óda*, *povídka*, *komedie*, *sonet*, *román*, ale třeba také taková poetická forma vlastní japonské literatuře jako *haiku* nebo německé literatuře jako *Lied*), 8. hlavní metrické a prozodické termíny

(rytmus, rým, strofa, cézura, alexandrin, jamb, daktyl), 9. stylistické figury a tropy (alegorie, přirovnání, metafora, metonymie, hyperbola, antitéze, personifikace), 10. různé odborné termíny běžně používané v literární kritice a v literární historii (analýza, antologie, bibliografie, edice, pramen, rukopis, monografie, recenze, varianta), 11. specifické termíny vytvořené rumunskou literární historií a kritikou, používané k označení různých jevů a tendencí v rumunské literatuře (balkanismus, kalofilní, pojem, jehož užíval v pejorativním významu ve svých polemikách proti „kaligrafickému“ psaní Camil Petrescu, názvy typicky rumunských lidových žánrů, jako jsou hora, snoava, strigătura, a směrů, jako jsou například junimismus z konce 19. století nebo poporanismus, sâmănătorismus nebo gîndirismus z počátku 20. století), 12. pojmy používané nebo přejaté v novém významu moderní kritikou (mnohoznačnost, kód, konotace, denotace, diachronie, znak, rukopis, text).

Autoři rumunského *Slovníku literárních termínů* se přirozeně inspirovali také řadou prací podobného charakteru publikovaných v zahraničí. Vyplývá to mimo jiné i z velmi podrobné bibliografie, kterou v závěru uvádějí a v níž najdeme řadu známých titulů (Karl Beckson, Arthur Ganz, *A Reader's Guide to Literary Terms, A Dictionary*, Thames and Hudson, London 1961; Pierre de Boisdeffre, *Dictionnaire de littérature contemporaine 1900–1962*, Editions Universitaires, Paris, 1962; Roberto Berardi, *Dizionario di termini della critica letteraria*, Firenze, 1968; Oswald Ducrot, Tzvetan Todorov, *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, Editions du Seuil, Paris, 1972; A. Kvjatkovskij, *Poetičeskij slovar*, Moskva 1966; Gero von Wilpert, *Sachwörterbuch der Literatur*, Stuttgart, 1969). V oblasti estetiky, teorie literatury, poetiky a stylistiky bohatě využívají výsledků práce domácích badatelů, zejména současných (N. Balotă, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Boris Cazacu, Iorgu Iordan, Adrian Marino, Vladimir Streinu aj.). V širokém spektru jsou v bibliografii zastoupeni také zahraniční představitelé různých koncepcí (M. Bachtin, Roland Barthes, Benedetto Croce, T. S. Eliot, Northrop Frye, Lucien Goldmann, A. J. Greimas, L. Hjelmsov, G. Lukács, V. I. Propp, I. A. Richards, C. K. Ogden, Claude Lévi-Strauss, Boris Tomaševskij, A. N. Veselovskij, Rané Wellek, A. Warren aj.) Na tomto seznamu nás bude zajímat, že z českých badatelů je uveden pouze Jan Mukařovský, jehož některé práce (především *Studii de estetică*, Ed. Univers, Bucureşti, 1974) byly přeloženy do rumunštiny.

Cílem *Slovníku literárních termínů* je podle slov jeho pořadatele Al. Săndulesca poskytnout zájemcům příručku, která by jim pomohla se orientovat v tradiční i nové terminologii. Můžeme říci, že tohoto cíle se autorům podařilo plně dosáhnout. Slovník je zpracován velmi přehledně, srozumitelně a jasně. Hesla, z nichž většina zaujímá 20–40 řádků, jsou řazena v abecedním pořádku. Zahraniční rumunisté by patrně uvítali o něco větší pozornost věnovanou rumunské verzifikaci. Pro rumunské badatele je *Slovník literárních termínů* cenným přínosem, který se řadí vedle podobných publikací, jež jsou v Rumunsku již k dispozici (Gh. Ghiţă, C. Fierăscu, *Dicţionar de terminologie poetică*, Ed. Ion Creangă, Bucureşti, 1974; Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare I*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1973; Gh. N. Dragomirescu, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1975).

Jiří Šrámek

Brigitte Melzig: Deutsche sozialistische Literatur 1918–1945

Bibliographie der Buchveröffentlichungen. Aufbau-Verlag Berlin und Weimar (1975). 617 S.

Die hier anzugebende Bibliographie ist ein Ergebnis der Bemühungen der Abteilung Geschichte der sozialistischen Literatur bei der Akademie der Künste der DDR, „die Quellen ihres Forschungsbereichs bibliographisch zu erschließen.“ (S. 5) Sei setzt die zuerst 1966, in zweiter Auflage 1969 erschienene Dokumentation *Veröffentlichungen deutscher sozialistischer Schriftsteller in der revolutionären und demokratischen Presse 1918–1945* fort und korrespondiert mit den *Beiträgen zur Geschichte der deutschen sozialistischen Literatur im 20. Jahrhundert*, die seit 1971 von derselben Abteilung herausgegeben werden. Diese Abteilung, die auf vorbildliche Weise Quellenerschließung mit literaturgeschichtlichen Darstellungen verbindet, hat